

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. ректора

проф. В.П. КРАВЕЦЬ

27 березня 2025 року

ПРОГРАМА

**додаatkового вступного випробування до аспірантури
для здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності А5 Професійна освіта**

Тернопіль- 2025

Програма складена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, Закону України «Про вищу освіту» від 6 вересня 2014 року, постанови КМ України «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261 та Наказу Міністерства освіти і науки України «Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2025 році» від 10 лютого 2025 року № 168, «Правил прийому до аспірантури Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка на 2025 рік» (<https://tnpu.edu.ua/naukova-robota/pravila-vstupu-do-asp-ranturi.php>).

Метою складання додаткових вступних випробувань є формування знань про основні концепції, принципи, методики, технології професійної освіти; розкриття основних проблем сучасної неперервної професійної освіти (професійно-технічної, вищої та додаткової); тенденцій розвитку, змісту та технологій навчання, методів формування професійного мислення; розвиток професійно важливих якостей та властивостей особистості.

Під час складання додаткових вступних випробувань значна увага приділяється оволодінню категоріально-понятійним апаратом і термінологією, необхідними для глибокого розуміння теоретико-методичних засад розвитку професійної освіти; аналізу нормативної бази функціонування закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти.

Розділи програми додаткового вступного іспиту до аспірантури охоплюють зміст наступних категорій професійної педагогіки: нормативно-правові основи, теорію та методику професійної освіти, а також методологію педагогіки.

Програмою передбачено актуалізацію наступних спеціальних компетентностей вступників:

- функціональне знання термінології з спеціальності А5 Професійна освіта (за спеціалізаціями);
- здатність до критичного аналізу, оцінки і синтезу нових та складних ідей професійної педагогіки;
- здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми (соціальні, наукові, культурні, етичні та інші);
- здатність визначати і обґрунтовувати конкретні завдання навчально-виховного впливу на особистість, виходячи із загальної мети виховання у національній вищій школі та базуючись на особистісно-соціальному підході;

- здатність володіти методами і формами організації навчально-виховного процесу, педагогічної діагностики та педагогічного проєктування;
- здатність визначати мету навчання і виховання з урахуванням вікового підходу;
- здатність розвивати суб'єкт-суб'єктні відносини в системі «викладач-здобувач освіти» на рівні співпраці й співтворчості;
- здатність аналізувати, узагальнювати та застосовувати передовий педагогічний досвід і досягнення психолого-педагогічної науки;
- готовність здійснювати наукові дослідження проблем професійної освіти;
- здатність провадити освітню діяльність на аксіологічних засадах та цінностях громадянства, демократії, що мають бути експлікованими на власну систему цінностей здобувача освіти.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Закони України: «Про освіту» (2017), «Про загальну середню освіту» (1999), «Про вищу освіту» (2014), «Про професійний розвиток працівників» (2012), «Про професійно-технічну освіту», Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2025 рік.

Питання професійної (педагогічної) освіти в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»); Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття», Державна програма «Вчитель», Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні, Концепція освіти дорослих в Україні.

Концепція державного стандарту професійно-технічної освіти. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) та шляхи його впровадження в практику. Організаційно-педагогічні засади ступеневої освіти в Україні. Тенденції розвитку неперервної освіти в Україні. Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти.

Стандарти вищої освіти України. Рівні та ступені вищої освіти. Процес атестації здобувача вищої освіти. Органи управління професійною освітою України.

Система забезпечення якості професійної освіти. Національна агенція забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). Ліцензування освітньої діяльності ЗВО. Акредитація спеціальностей у ЗВО. Соціальне партнерство як засіб оновлення змісту професійної освіти.

Зарубіжні моделі неперервної професійної освіти: довічна освіта, перманентна освіта. Правовий статус закладу вищої освіти.

Розвиток системи професійної освіти. Предмет і проблеми професійної освіти. Тенденції суспільного розвитку і вимоги до підготовки робітників і спеціалістів у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти.

Структура закладів професійної освіти. Управління закладами професійної освіти. Виховний процес у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Порівняльна характеристика стану професійної освіти у різних країнах.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Поняття професійна освіта». Моделі професійної освіти. Національні системи професійної освіти. Система неперервної професійної освіти: теоретичні основи, зміст. Тенденції розвитку неперервної освіти в Україні. Андрагогіка як наука про освіту дорослих. Система освіти України. Мета, завдання та принципи професійної освіти. Вища освіта. Післядипломна освіта. Дистанційна освіта. Самоосвіта.

Фундаментальні принципи розвитку сучасної освіти. Формальна, неформальна, інформальна освіта.

Принципи реалізації ідеї неперервної професійної освіти.

Інноваційні процеси в розвитку професійної освіти. Концептуальні засади неперервного розвитку педагогічної майстерності вчителя (викладача).

Зміст професійної освіти. Принципи і критерії відбору змісту освіти. Сутність стандартизації сучасної освіти. Навчальний план, навчальна програма як нормативні документи, що відображають зміст освіти.

Мета, завдання і принципи професійної освіти. Педагогічний процес у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, його складові: навчально-виховний і виробничий процеси; політехнічні основи професійно-технічної освіти.

Виробниче навчання, його зв'язок з теоретичними заняттями. Навчання в майстернях навчальних закладів і на виробництві. Зміст виробничого навчання.

Логіка процесу професійного (виробничого) навчання. Принципи професійного навчання. Планування виробничого навчання.

Блочно-модульний підхід до навчання у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Засоби навчання загальнотехнічних і спеціальних предметів. Нові інформаційні технології.

Дидактичні проблеми організації та змісту практики здобувачів освіти.

Реалізація міжциклових і міжпредметних зв'язків. Диференційований підхід до здобувачів освіти під час навчання.

Модель діяльності фахівця і зміст професійної підготовки. Методи навчання та активізації пізнавальної діяльності. Методи контролю і самоконтролю. Вимоги та критерії до вибору методів навчання.

Теорія і методика виховної роботи у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Методи, форми і технології виховання у професійній педагогіці. Здобувач освіти як суб'єкт навчально-виховного процесу. Колектив, як засіб виховання. Інститут кураторства.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Дидактичні особливості викладання навчальних дисциплін. Категорії дидактики. Провідні дидактичні принципи. Загальні і спеціальні методи навчання. Класифікація методів навчання. Основні форми організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти.

Загальна характеристика методів професійного навчання. Учіння й інструктаж. Словесні методи виробничого навчання. Наочно-демонстраційні методи виробничого навчання. Практичні методи виробничого навчання. Система вправ, як основний метод виробничого навчання. Активні методи навчання. Форми організації процесу виробничого навчання. Форми організації навчально-виробничої праці здобувачів освіти. Форми організації праці (навчальної діяльності) майстра виробничого навчання.

Зміст діяльності викладача в освітньому процесі. Структура змісту загальнотехнічних і спеціальних предметів. Зміст і основні методичні ідеї навчальних програм зі спеціальних дисциплін (за групами професій). Базовий і варіативний компоненти у змісті професійної освіти. Забезпечення єдності внутрішніх зв'язків в системі спеціальних предметів і виробничого навчання.

Психолого-педагогічні вимоги до лекції у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Конспект лекції, його функції.

Мета та функції практичних занять. Форми семінарських занять, методичні вимоги до їх підготовки та проведення. Лабораторне заняття, його мета і особливості побудови, підготовка, методика проведення. Інноваційні підходи до підготовки та проведення навчальних занять у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти.

Особливості використання мультимедійних засобів під час вивчення навчальних дисциплін.

Форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Урок (лекція) теоретичного навчання. Зміст, організація та методика проведення лабораторно-практичних занять із спеціальних предметів (цифрові технології).

Методика здійснення зв'язку теоретичного й виробничого навчання. Зміст діяльності викладача в освітньому процесі шляхи і засоби усунення дублювання навчального матеріалу в спеціальних предметах і предметах загальноосвітнього циклів. Урок (лекція) теоретичного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти.

Форми і методичні прийоми використання матеріалу з основ наук на заняттях теоретичного навчання з професії.

Нові інформаційні технології в навчанні загальнотехнічних і спеціальних предметів. Особливості використання засобів наочності під час вивчення загальнотехнічних і спеціальних дисциплін. Реалізація діяльнісного підходу в навчанні.

Методи і прийоми диференційованого вивчення спеціальних дисциплін. Рівнева диференціація під час навчання предметів професійно-технічного циклу.

Методика добору й розв'язування виробничо-технічних задач з питань техніки, технології, економіки та організації виробництва (стосовно різних груп професій). Методика використання комп'ютерної техніки на заняттях. Методика повторення навчального матеріалу під час вивчення спеціальних дисциплін. Повторення, контроль і корекція знань і умінь здобувачів освіти зі спеціальних предметів.

Організація і методика виконання письмових (курсові, магістерські) робіт.

Методика проведення занять виробничого навчання. Реалізація міжпредметних зв'язків під час виробничого навчання. Методика підготовки і проведення інтегрованих уроків, лекцій, практичних занять.

Розвиток професійних інтересів здобувачів освіти під час вивчення спеціальних предметів. Навчання здобувачів освіти у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти на досвіді новаторів виробництва.

Значущість попередньої, поточної і остаточної професійної діагностики в підготовці кваліфікованих кадрів у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Спільна робота викладача спецдисциплін і майстра виробничого навчання з керівництва технічною творчістю здобувачів освіти.

Інноваційні технології навчання у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти.

Самостійна робота учнів і студентів у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Методичні прийоми активізації самостійної роботи.

Науково-дослідна робота студентів та навчально-дослідна робота учнів, принципи і форми її організації. Студентське наукове товариство.

Питання додаткового вступного випробування

1. Нормативно-правова база, що регулює діяльність закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти України та визначає основні напрями її реформування.
2. Компетентнісна орієнтація професійної освіти.
3. Історія, етапи та провідні чинники розвитку закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти України.
4. Організаційно-педагогічні засади ступеневої освіти України.
5. Сучасна система професійної освіти в Україні. Нормативно-правові засади управління державними, муніципальними й недержавними освітніми установами.
6. Вища професійна освіта як складник системи освіти України.
7. Післядипломна освіта, підвищення кваліфікації та перекваліфікація, навчання дорослих, як складники системи неперервної освіти України.
8. Дистанційна освіта як складник системи освіти України.
9. Дуальна освіта й тенденції її запровадження у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти в Україні і закордоном.
10. Основні категорії професійної педагогіки, їх характеристика. Професійна освіта й професійна підготовка як важливі чинники становлення майбутнього фахівця.
11. Стандартизація змісту професійно-технічної та вищої професійної освіти.
12. Структура закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Управління професійним освітнім закладом: призначення, мета, процес, система, механізми.
13. Зміст професійної освіти та основні шляхи його формування.
14. Педагогічний процес у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, його провідні складники: освітній і виробничий процеси.
15. Процес навчання у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, його сутність та структура.
16. Закономірності освітнього процесу вищої школи. Характеристика провідних принципів навчання у вищій школі.
17. Характеристика навчальних планів, нормативних та робочих навчальних програм закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Забезпечення єдності внутрішніх зв'язків в системі загальних і спеціальних предметів та виробничого навчання учнів.

18. Виховний процес у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти: сутність, змістовний компонент і методи виховання.

19. Зміст освіти у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Новітні концептуальні підходи до визначення змісту професійної підготовки.

20. Виробнича й навчальна практики, їх роль та значення у цілісній структурі професійної підготовки фахівців.

21. Форми організації навчання у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, їх коротка характеристика.

22. Методи навчання у вищій професійній школі, класифікація, вимоги доцільного застосування.

23. Методи навчання у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, класифікації, коротка характеристика, умови доцільного застосування.

24. Засоби навчання, їх класифікації й коротка характеристика.

25. Сучасні підходи до організації навчання у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти.

26. Особистісно зорієнтоване навчання у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти: характеристика, проблеми реалізації.

27. Шляхи активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти у процесі навчання.

28. Диференціація процесу навчання, її роль у фаховому становленні майбутніх спеціалістів.

29. Лекція як форма організації освітнього процесу вищої школи. Види лекцій. Перспективи вдосконалення лекційної форми навчання.

30. Урок (лекція) теоретичного навчання в закладах професійної освіти. Форми і методичні прийоми використання матеріалу з основ наук на заняттях теоретичного навчання з професії.

31. Функції та види контролю результатів навчальної діяльності здобувачів освіти, його роль у керівництві та управлінні навчальною діяльністю. Навчальний рейтинг.

32. Дидактичні проблеми організації виробничого навчання здобувачів освіти у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти.

33. Академічна мобільність студентів і викладачів у сучасній вищій школі.

34. Студентське самоврядування.

35. Особистість викладача професійної школи. Професійна мобільність, професійна усталеність.

36. Професійна компетентність і професійна культура викладача професійної школи.

37. Форми науково-методичної роботи у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, їх коротка характеристика.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник. Київ : Либідь, 1998. 518 с.

2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти. Курс лекцій: модульне навчання. Навчальний посібник Київ : ІСДО, 1993. 220 с.

3. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : навч.-метод. посібник. Київ : Кондор, 2008. 272 с.

4. Бех І. Д. Виховання особистості : [у 2-х кн.]. Київ : Либідь, 2003. Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. 344 с.

5. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2-х кн. Кн. 1. : Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади : наук. вид. Київ : Либідь, 2003. 280 с.

6. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студ. магістратури. Київ : Центр навч. л-ри, 2003. 316 с.

7. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи : навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою для студентів магістратури. Київ : Центр навч. л-ри, 2005. 396 с.

8. Волкова Н. П. Педагогіка : Посібник. Київ : Академвидав, 2001. 576 с.

9. Герчанівський Д. Л. Інноваційні технології контролю успішності студентів з гуманітарних дисциплін : монографія. Київ : НАКККіМ, 2010. 192 с.

10. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

11. Гончаров С. М. Кредитно-модульна система організації навчального процесу: методичні аспекти. Рівне : НУВГП, 2008. 626 с.

12. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності. Київ : Центр навч. л-ри, 2005. 224 с.

13. Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”). Київ : Райдуга, 1994. 61 с.

14. Державний стандарт професійної (професійно-технічної) освіти : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1077-2021-%D0%BF#Text>.

15. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2004. 351 с.
16. Дьюї Дж. Моральні принципи в освіті [Пер. з англ. Мирослава Олійник]. Львів : Літопис, 2001. 32 с.
17. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
18. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. Чернігів : ЧДПУ, 2003. 528 с.
19. Закон України “Про загальну середню освіту”. Законодавство України про загальну середню освіту: Бюлетень законодавства і юридичної політики України, 1999. № 9.
20. Закон України “Про освіту”. Київ : Генеза, 2002.
21. Закон України “Про вищу освіту”. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
22. Закон України “Про загальну середню освіту”. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.
23. Інноваційні педагогічні технології: теорія та практика використання у вищій школі : монографія / І.І. Доброскок, В.П. Коцур, С.О. Нікітчина [та ін.]. Переяслав-Хмельницький : Видавництво С.В. Карпук, 2008. 285 с.
24. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: Навч. посібник. Київ : Вища шк., 1997. 304 с.
25. Стандарт вищої освіти України перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 – «Освіта / Педагогіка», спеціальність 015 – «Професійна освіта (за спеціалізаціями)». URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/015-Profosvita-bakalavr.pdf>.
26. Стандарт вищої освіти України. Другий (магістерський) рівень, галузь знань 01 – Освіта / Педагогіка, спеціальність – 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). URL : https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/11/20/015_profesiyna_osvita_mahistr.pdf.
27. Стандарт вищої освіти України. Третій (освітньо-науковий) рівень, ступінь доктора філософії, галузь знань 01 – Освіта / Педагогіка, спеціальність – 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2024/26.06.2024/015-Profesiyna.osvita-doktor.filosofiyi-924.vid.26.06.2024.pdf>.